

Inhoud

Woord vooraf	5
Hoofdstuk 1 Spreken over de Vader in een vergelegen land	9
Hoofdstuk 2 De Vader – God is een Persoon	20
Hoofdstuk 3 De Vader is niet alleen – God is Een-in-Drie	36
Hoofdstuk 4 De Vader heeft een Naam – God is de HEERE	49
Hoofdstuk 5 De Vader heeft een plan – <i>God is in control</i>	63
Hoofdstuk 6 De Vader misvormd – onze denkbeelden over God	80
Hoofdstuk 7 De Vader is Rechter – Hij is rechtvaardig	98
Hoofdstuk 8 De Vader is Pedagoog – de leerschool van het lijden	112
Hoofdstuk 9 De Vader is het allemaal helemaal – Gods karakter	126
Epiloog – Weer thuis bij de Vader	142

Hoofdstuk 1

Spreken over de Vader in een vergelegen land

‘Rust is er bij U, diepe rust, en onverstoorbaar leven. Wie bij U binnentreedt, treedt binnen in de vreugde van zijn Heer, en hij zal niet vrezen, en hij zal het voortreffelijk hebben bij de Voortreffelijke.

Maar ik ben van U gedeserteerd en ik heb ver van Uw vastheid rondgedoold, mijn God, in de jaren dat ik volwassen werd, en ik ben voor mijzelf een land van nood geworden.’
(Augustinus, *Belijdenissen* II, X, 19)

‘Tot U, Heer, had ik haar [= mijn ziel] moeten opheffen en haar laten helen; ik wist het, maar ik wilde niet en ik kon niet, te meer omdat Gij, als ik over U dacht, voor mij niet iets samenhangends en vaststaands waart, want wat ik mij dan dacht, waart Gij niet, maar het was een voos fantasiebeeld, en mijn dwaling was mijn God.’

(Augustinus, *Belijdenissen* IV, VII, 12)

Hierboven staan de woorden van een zoeker uit de 4^e eeuw. Hij was geen goudzoeker, maar zocht na enkele jaren van platvloers leven naar het ware geluk. Zo werd hij uiteindelijk een Godzoeker. Heel treffend heeft Augustinus – want over hem gaat het – verwoord wat in de 21^e eeuw nog steeds ervaren wordt wanneer we aangesproken worden en ons aangeraakt weten door onze Schepper.

In dit inleidende hoofdstuk beginnen we met enkele vragen waarop het antwoord van groot belang is, vooral op de plek waar wij leven. Eigenlijk zou je ze kunnen samenvatten in twee vragen: De eerste vraag is: 'Mens, *waar* ben je?' of: 'Mens, *wie* ben je?' De tweede: 'God, *waar* bent U?' of: 'God, *Wie* bent U?' Over de samenhang tussen deze vragen denken we eerst na (1.1). We leven ver van huis in een leeg land, terwijl een onbekende 'God' een huis vol overvloed heeft (1.2). Daarna volgt een paragraaf over de manier waarop we de Vader ter sprake brengen. 'Ik geloof in God, de Vader ...' is meer dan 'geloven dat God bestaat' (1.3). We eindigen dit eerste hoofdstuk met iets wat voor al ons spreken over God altijd van belang is: God gaat ons kennen ver te boven (1.4).

1.1 Over God kunnen wij geen zinnig woord meer zeggen

Het eerste punt dat we dienen te beseffen is dat de mens het recht van spreken over God niet meer heeft. Wat ik daarmee bedoel, zie je in de bekende gelijkenis van de verloren zoon. Het beeldmateriaal van dit verhaal gebruik ik als illustratie.

Wij brengen immers God, de Vader, ter sprake in een 'vergelegen land'. Een land waar we terecht zijn gekomen doordat we de Vader vaarwel hebben gezegd. Wij leven in het 'buitenland', buiten het Vaderhuis. Dat is *feitelijk* onze ellende. Maar het is duidelijk dat de verloren zoon zich lange tijd bepaald niet ellendig *gevoeld* heeft.

Ga je even met me mee? Dat verre land leek wel een sprookjesland te zijn, het land van onze dromen. Doen en laten waar je zelf zin in hebt, zonder toezien van vader. Per slot van rekening was je daarom van huis gegaan! Dat de gaven van je vader daar goed

van pas kwamen, gaf geen enkele aanleiding om hem daarvoor te bedanken. Daar had je eigenlijk toch ook wel gewoon recht op. Soms moest je de gedachte dat het gaven van hem waren die jij verkwistte zelfs even verdringen. Tenminste, ja, in zijn ogen zou dat toch wel verkwisten zijn. Zelf sprak je liever over 'genieten van het leven'.

Dat bleek trouwens toch wel lastig te zijn de eerste tijd: werkelijk de stem van vader, de ogen van vader, de hand van vader, het huis van vader, de zorg van hem en zoveel andere herinneringen uit te wissen. Gelukkig hielp de tijd je daarbij. Immers, na enkele jaren ging het steeds beter. Er waren dagen, zelfs weken, waarin je nooit meer aan hem dacht. Toen je in dat verre land na verloop van jaren nadacht over de vraag 'Wie is mijn vader eigenlijk?' bleek dat je ondertussen een totaal ander beeld van hem had. Vervaagd ook wel, hoewel er momenten waren waarop je toch nog even zijn laatste handdruk voelde. Het was vrij onzinnig om je af te vragen 'Waar is mijn vader?' Je was tenslotte zelf van huis gegaan en niet hij was met onbekende bestemming vertrokken. Dat omgekeerd de vraag 'Kind, waar ben je?' een vraag van je vader aan jouw adres was, drong nauwelijks tot je door. Eerlijk gezegd was je soms vergeten *wie* je eigenlijk was. 'Ja, gewoon mezelf', zei je. Maar het bleek toch niet helemaal mee te vallen om dat vol te houden. De vraag '*Wie* ben ik?' kon je eigenlijk niet beantwoorden zonder je vader erbij te betrekken. Je afkomst verloochenen lukt eigenlijk niemand.

Ik onderbreek de verhaallijn hier en hoop dat de 'toepassing' helder is. Wie geen omgang meer heeft met de Vader is alle kennis van Hem kwijtgeraakt, heeft die verdrongen en verwrongen. Ja, ook dat laatste. Een totaal ander beeld van Hem nestelt zich in de loop van de jaren in je hart. En in een volksziel gebeurt dat soms in de loop van de eeuwen. De soms wat brute vraag 'Nou, waar was die Vader toen en daar?' beantwoorden in dat verre land, kun je nooit zonder duidelijk te maken dat niet die Vader de afwezige geworden is, maar dat wij van huis gegaan zijn. Dat is de oorzaak van de ellende. Met andere woorden: wie God als Vader ter sprake wil brengen in het vergelegen land, moet ook ter sprake brengen dat de eerste vraag van deze Vader aan ons adres is: 'Mens, waar ben je?!'

In dit verre land is de wijze van denken van de mensheid zich zo gaan conformeren aan de gewoonten en voorwaarden van dat land, dat men niet in staat is zich een reëel beeld van de Vader van zijn geboorteland te vormen. De wijze van denken past zich immers aan, aan wat de geest bemint. Zo zei Augustinus het in zijn prachtige boek *Over de Drie-eenheid*, en dat is raak. Toch blijft er enige herinnering aan de Vader in dat verre land, zoals dat bijvoorbeeld in Handelingen 17 onder woorden gebracht is. Daar wordt gezegd dat alle mensen zijn gemaakt opdat zij de Heere zouden zoeken, of ze Hem misschien al tastend zouden mogen vinden, hoewel Hij niet ver is van een ieder van ons. Zo kan de Vader ter sprake komen, in de hoop dat de herinnering weer levend wordt. Dat gebeurt in de gelijkenis op het moment dat de zoon 'tot zichzelf' komt. Dan herinnert hij zich de goedheid van de vader! Ook in de gelijkenis zie je hoe de vragen naar God en naar de mens, de kennis van God en van onszelf, samenhangen.

1.2 Zonder God is het verre land leeg

Het verre land is – zonder band aan de Vader – ook een leeg land. Er is een aangrijpend boek geschreven met een titel die de zaak bewust omkeert: *De terugkeer van de verloren Vader*. Het godsbeeld dat in dit boek naar voren komt, roept veel vragen op. Er komt voor de schrijver, de Leidse professor Van Gennep, geen ‘vader’ meer terug die met gezag spreekt en macht uitoefent. Met de volgende rake typering laat hij echter zien dat opstand tegen de Vadergod niet de beoogde vrijheid gebracht heeft. ‘Mensgoden’ blijken het toch ook niet te redden:

De mens, die in (...) opstand de Schepper het heft uit handen wilde nemen, wordt na een eeuw van grootse symfonieën, van bloeiende romankunst, koloniale wereldrijken en wetenschappelijke avonturen overvallen door de zinloosheid ... De wereld is niet veranderd, ook niet nadat de vader verdwenen is uit de religie, de politiek en de familie. De slagvelden van Verdun en Ieperen, de crematoria van Sobibor en Birkenau, de Goelagarchipel in Siberië tonen ons het falen van de mensgod. De problemen werden verplaatst, maar niet opgelost.

Wie het zonder ‘vader’ wil doen, omdat hij denkt dan het probleem de wereld uit te hebben, komt de problemen in alle hevigheid tegen. Zo noemt hij aangrijpende voorbeelden van hoe er in de Eerste Wereldoorlog, Tweede Wereldoorlog en ten tijde van het communisme vermoord is.

In deze wereld is de mens als een wanhopige prairiewolf zwervend door de woestijn op zoek naar houvast en vervulling. Boven hem is er alleen het antwoord van de dodelijke stilte, van een zwijgende, kosmische leegte. Dat is de centrale gedachte van de roman *Gods Without Men* van Hari Kunzru. De ‘goden’ stellen hun afwezigheid aan de orde. In

het Nederlands heeft het als titel *Coyote* gekregen, om zo de nadruk te leggen op de *zwervende* mens. Dat gaat samen: de 'afwezigheid' van God en de mens als 'zwerver'. In een online wereld waarin steeds meer alles met alles verbonden is, ontbreekt immers de wezenlijke connectie: de herstelde verbinding met God, de Vader.

Hoe leeg het land is – ook al is het vol amusement, vol welvaart, vol ongekende mogelijkheden – blijkt elke keer opnieuw. Jongeren ervaren het leven als te zwaar om te leven. Dat is niet alleen zo bij jongeren die gepest worden. Met enige regelmaat moet je constateren dat jongeren die het gewoon goed hebben in allerlei opzichten, toch depressief raken en de te zware last van zich afwerpen door voor de dood te kiezen. Is het dan toch waar – zo zou je kunnen vragen – dat wij mensen een duidelijk doel missen, dat we een onvervuld verlangen kennen, dat we de wereld als een vreemde, zelfs vijandige wereld ervaren, wanneer we 'God' erbuiten laten? Het klassieke gezang is misschien toch zo gek nog niet: 'Ga niet alleen door het leven, die last is je te zwaar. Laat Een je Helper wezen; vlucht tot de Middelaar.'

1.3 Over God spreken doe je vanuit de overgave

Het tweede punt waar je ook heel helder in moet en mag zijn, is dat je God ter sprake brengt vanuit een *binnenperspectief*. Dat wil zeggen, je neemt niet een zogenaamd objectieve houding aan alsof je een buitenstaander zou zijn. Je bent een deelnemer, geen toeschouwer. Integendeel, je mag spreken vanuit een bepaalde overtuiging en toewijding. Je verplaatsen in de gedachten van een ander is daarbij uiteraard wel van belang. Maar iedereen heeft zijn of haar vooronderstellingen en *commitment*, of dat nu 'God bestaat' (*theïsme*), 'God bestaat niet' (*atheïsme*) of 'Je kunt niet weten of God bestaat' (*agnosticisme*) is.

Laten we eens twee uitspraken naast elkaar zetten:

- ‘Ik geloof in God, de Vader, de almachtige Schepper.’
- ‘Ik geloof dat God bestaat.’

De eerste zin is een *belijdenis*: iemand spreekt met zijn hart het persoonlijk vertrouwen in deze God uit. De tweede zin is een *bewering*: iemand is ervan overtuigd dat de uitspraak ‘God bestaat’ waar is. In de eerste zin gaat het om een verhouding tot de waarheid die de kern van je wezen raakt, in de tweede zin om een louter intellectuele relatie tot deze waarheid. Geloven is meer dan een bepaalde houding ten opzichte van beweringen over God, het gaat om de houding ten opzichte van God Zelf. Het gaat om relationele kennis, kennis-door-ontmoeting (*bevindelijke* kennis).

Toch dienen we ervoor te waken om belijden en beweren te scheiden. Belijden is immers ‘amen’ zeggen – nazeggen – wat de Bijbel ons openbaart over Wie God is en wat Hij doet. Dat betekent ook dat niemand existentieel overtuigd kan zijn van de zorg en liefde van God, de Vader, zonder dat hij ook de bewering ‘God bestaat’ voor waar heeft aangenomen. Wie tot God komt, moet geloven dat Hij er is (Hebr. 11:6). Dat is één: het kenniselement. Het vervolg van de tekst, dat God een Beloner is voor hen die Hem zoeken, wijst op het vertrouwenselement. ‘God bestaat’ is de vóóronderstelling van het geloof en men heeft zich moeite getroost om de redelijkheid ervan te onderbouwen met de zogenaamde ‘Godsbewijzen’, de argumenten voor het bestaan van God. Die laat ik hier verder rusten.

Maar wie de bewering ‘God bestaat’ aanvaardt, is een theïst. Iemand is daarmee nog geen gelovige christen. Dan gaat het immers om de ‘invulling’ van Wat of Wie men onder ‘God’ verstaat. We hebben vertrouwen, niet omdat er ‘een’ God bestaat, maar omdat het *deze* God is. Het gaat niet om geloven in ‘God’ waarbij ‘God’ een onbekende ‘X’ is, die wij vervolgens

zelf in kunnen vullen of misschien wel open willen laten. Wij geloven niet in een onbekende 'God', maar dienen ons er ook voor te hoeden dat *wij* de 'X' in gaan vullen. Verderop in dit boek zullen we daarom kritisch allerlei 'eigengemaakte' goden tegen het licht van de Schrift houden. Immers, God heeft Zichzelf geopenbaard. De 'X' is voor ons ingevuld. Dat is het derde belangrijke punt dat wij in het oog moeten houden.

Het belang om de 'X' ingevuld te zien als je met iemand spreekt, blijkt bijvoorbeeld wanneer de vraag gesteld wordt 'Wie heeft dan jullie God gemaakt?' Dat is een onzinnige vraag. Net zo onzinnig als 'Wat is het benzineverbruik van een auto?' Die vraag is onzinnig, omdat je daar pas iets over kunt zeggen wanneer 'auto' ingevuld is. Hoe kun je dat laten merken? Door voor 'God' in te vullen wat de Bijbel daarover zegt. Wat plechtiger gezegd: je moet die onbekende 'X' definiëren. Welnu, definieer God volgens de Bijbel: 'De ongeschapen Schepper van alle dingen.' Zie je, dan is de vraag 'Wie heeft jullie God gemaakt?' een onzinnige. Want dat wordt gevraagd: 'Wie schiep de ongeschapen Schepper?'

Ben je wel geloofwaardig wanneer je denkt en spreekt vanuit een bepaalde overtuiging? Een vakman met liefde voor zijn vak, een wetenschapper met liefde voor het voorwerp van zijn onderzoek, is door die liefde niet blind. Integendeel. Er is een oud gezegde: 'Waar liefde is, zijn ogen' (*ubi amor, ubi oculis*). De vraag 'God, waar bent U?' wordt op afstand niet beantwoord. De enige manier om te ontdekken waar Hij is en Wie Hij is, is de weg van de terugkeer naar het Vaderhuis. De overtuiging dat 'God' werkelijk *God, de Vader* is, is niet de uitkomst van een redenering, maar een belijdenis die samengaat met de belijdenis van de verloren zoon: 'Vader, ik heb gezondigd, tegen de hemel en voor u, en ben niet meer waard om uw zoon genoemd te worden.' Juist als je over Hem

spreekt vanuit een persoonlijke ontmoeting, maakt dat je geloofwaardiger.

1.4 Over God spreken gaat ons petje te boven

Dit brengt ons bij een vierde punt in dit inleidende hoofdstuk, namelijk dat we goed beseffen en anderen ook laten weten dat wij God met eerbied gesproken niet even in kaart kunnen brengen. God is en blijft een mysterie.

Maar als we dat stellen, is het wel van belang om duidelijk te maken dat 'mysterie' niet betekent 'onbekende X', een wat vaag idee over een 'ultieme realiteit' of gewoon dat er 'iets' is. We bedoelen er ook niet mee dat God onnoemelijk ver van ons verwijderd is. Het is waar dat dit een belangrijke typering is van het godsbeeld van het christelijke geloof: God is zeer verheven (*transcendent*). Maar uiteindelijk is het juist een tweede belangrijke typering waardoor we God als mysterie willen belijden: God is zeer nabijgekomen (*condescendent*). De bekende theoloog Dietrich Bonhoeffer typeert het raak. Hij schrijft bij de woorden uit 1 Korinthe 2:7a ('Maar wij spreken de wijsheid Gods, in verborgenheid') het volgende:

Niet de verst afgelegen ster is het grootste mysterie. Integendeel. Hoe dichter iets bij ons staat, hoe beter wij iets weten, des te meer wordt het voor ons een mysterie. Niet de mens die het verst van ons afstaat, maar hij die ons het meest nabij is, is voor ons het grootste mysterie. En zijn mysterie wordt niet geringer, omdat wij zonder ophouden met hem in contact staan. Juist in zijn nabijheid wordt hij ons steeds meer tot een mysterie. En het mysterie wordt het diepst, wanneer twee mensen zo dicht tot elkaar komen, dat zij elkaar gaan liefhebben (...). En toch, hoe meer zij elkaar liefhebben, en in die liefde elkaar kennen, des te dieper beseffen zij dat hun liefde een mysterie is. Het weten heft het mysterie niet op,

maar verdiept het. Dat de ander mij zo nabij is, dat is het grootste mysterie.

Welnu, dat geldt nog sterker van God. Ons denken over God mag nooit dienen om dit mysterie op te heffen, of te doen alsof wij dat wel eens even uit de doeken zullen doen. De drie-enige God is niet Iemand Die tot het algemeen begrijpelijke behoort. Gods gedachten liggen niet voor de hand en wij vatten Hem niet. Dit laatste bedoelt ook onze Nederlandse Geloofsbelijdenis wanneer in artikel 1 'Gods paspoort' getoond wordt. Dan wordt immers in de oude weergave beleden dat God 'onbegrijpelijk' is. Dat wil zeggen, 'ondoorgrondelijk'. Je moet het dus niet lezen als 'niet te begrijpen' in de zin van 'niet kunnen leren kennen'. Het is ook niet hetzelfde als 'raadselachtig'. God is geen raadsel dat om een oplossing vraagt.

Beide elementen die hierboven genoemd werden – zeer verheven en zeer nabij – zijn van belang wanneer we verder na gaan denken over 'Ik geloof in God, de Vader ...' Juist omdat dit beide waar is, is er sprake van een mysterie. Hij gaat al onze kennis te boven. Dat is ook het mooie wanneer Paulus op de overgang van de christelijke *leer* naar het christelijke *leven* in de Brief aan de Romeinen zijn loflied zingt (Rom. 11:36): 'Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.'

Samenvatting

De vraag van de mens naar God kan niet beantwoord worden zonder de vraag van God aan de mens erbij te betrekken.

Vier zaken zijn van belang wanneer we God als Vader ter sprake brengen:

- Wij hebben geen recht van spreken meer, omdat we 'ver van huis' zijn.
- We dienen Hem ter sprake te brengen vanuit een *binnenperspectief*: als 'buitenstaander' kun je niet over Hem spreken.
- God is geen onbekende 'X' die wij moeten of mogen invullen: Hij heeft Zelf verteld Wie Hij is.
- God is voor ons niet te vatten: Hij is altijd groter dan wij kunnen denken.

Het verre land is een leeg land, omdat de band met de Vader ontbreekt.

Leestips

J. van Amstel, *Wat geloof je?*, Leiden 1996.

Aurelius Augustinus, *Belijdenissen* [vertaald en ingeleid door Gerard Wijdeveld], Baarn 1988.

Bernardus van Clairvaux, *God liefhebben (De diligendo Deo)* [vertaald door Vincent Hunink, ingeleid door Wim Verbaal], Kampen 2010.